

САВРЕМЕНИ АСТРОНОМСКИ САДРЖАЈИ У МЕДИЈИМА У СРБИЈИ

ЈОВАН АЛЕКСИЋ

Астрономско друштво "Руђер Бошковић", Београд
E-mail: jaleksic@aob.rs

Резиме: Модерно доба доноси и модерне облике преноса знања. Осим у салама, астрономија је одавно своје место нашла и у медијском простору - штампи, радију, телевизији и интернету. У овом раду биће представљено неколико медијских садржаја са астрономском тематиком у савременом периоду.

Кључне речи: Астрономија, Медији, Часопис, Емисија, Радио, Телевизија

1. УВОД

Астрономија је наука која је одувек будила знатижељу човека, а медији су моћно средство путем којих се садржаји могу преносити публици. Из тог разлога, астрономски садржаји се често могу наћи у медијском простору. Осим садржаја опште намене (нпр. рубрике које прате научна сазнања), постоје и специјализовани који су мање или више фокусирани само на астрономску тематику. У наставку је представљено неколико часописа и емисија из домаће продукције које у данашње време пружају публици астрономске садржаје.

Због великог броја, разноврсности и честих промена, веб је у овом раду изостављен као медијум. Такође, аутор оставља могућност да постоје и други садржаји који му нису били познати у тренутку писања рада, те остаје отворен да се списак надопуни.

2. ШТАМПАНИ МЕДИЈИ

Васиона

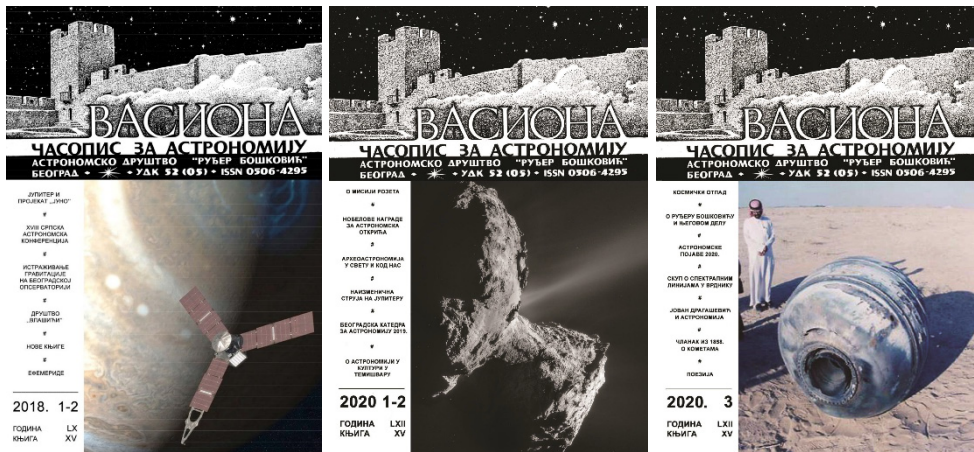
Васиона је једини штампани научно-популарни часопис за грађанство који у овом тренутку излази и који је посвећен искључиво астрономији.

Покренут је у сарадњи са Астронаутичким друштвом Ваздухопловног савеза Југославије, 1953. године, као часопис за астрономију и астронаутику. Временом је број астронаутичких прилога доста опао и од 1980. године *Васиона* званично постаје само часопис за астрономију.

Од 1953. до 1983. године (31 година) излазила је у 4 броја годишње, затим у 5 бројева, док последњих година опет излази у 4 броја. Издаје га астрономско друштво "Руђер Бошковић", а учлањењем у Друштво добија се бесплатно.

Прилози чине популарни и полу-стручни текстови о астрономским темама, вести из Друштва, Србије и окружења (прикази догађаја и сл), али и бројни други облици као што су историјске приче, прикази књига и поезија.

Васиона је отворена за прилоге спољних сарадника, те стога уредништво позива све заинтересоване да пошаљу своје текстове који ће, након прегледа и одобрења уредништва, бити објављени.

Слика 1: *Васиона*.

Млади физичар

Млади физичар је часопис који издаје Друштво физичара Србије. Први број је изашао 1976. године, а до писања овог текста је издато 135 бројева. Излази динамиком од 4 броја годишње. Намењен је првенствено ученицима основних и средњих школа, мада га могу читати и сви остали заинтересовани. Иако је часопис пре свега из области физике, чести су и бројни чланци из астрономије/астрофизике, што није неочекивано, будући да су то сродне области.

Слика 2: Млади физичар.

Нова галаксија

Нова галаксија је научни магазин настао као наследник некадашњег култног часописа *Галаксија*, који је излазио од 1972. до 2001. Главни уредник је Станко Стојиљковић, научни новинар. Док је у тематици претходне *Галаксије* била незаобилазна астрономија и астронаутика, *Нова Галаксија* је часопис ширег спектра тема, али са извесним уделом астрономских.

Планета

Како је наведено у овом часопису, *Планета* је магазин за науку, истраживања и открића. Оснивач и издавач је Белмедиа д.о.о, а главни и одговорни уреднике је Александар Гаон.

Излази двомесечно, а до писања овог текста је издато округло 100 бројева. Штампана се на квалитетном папиру у боји. Чланци у њему су писани популарним, лако разумљивим стилем, а односе се на области физике, астрономије/астрофизике, космологије, аеронаутике, енергетике, архитектуре, ИТ, медицине, биологије, геологије, палеонтологије, етнологије, археологије и других. У сваком броју постоји једна тема, којој је посвећено више чланака, а након тога следе појединачни чланци из осталих горепомнутих области. Што се астрономског садржаја тиче, прилози из области астрономије, астрофизике, космологије и астронаутике су чешћи и бројнији у поређењу са прилозима из других области.

Слика 3: Планета.

Елементи

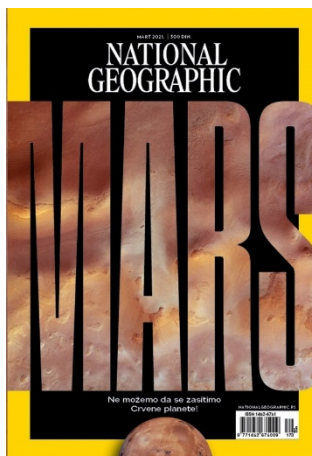
Елементи је домаћи илустровани часопис за промоцију науке. Издавач је Центар за промоцију науке, а излази од јуна 2015. Прилози су разноврсни, а осим оних који на популаран начин описују неку научну тему, присутни су и најаве будућих догађаја, извештаји са протеклих, прикази књига, друштвене активности, уметности, интервјуи, као и друге теме које се тичу промоције науке. Релативно често се могу наћи прилози из домена астрономије и сродних грана. Прилози су у облику класичних текстова о некој теми, али и различите друге форме текстова чија је тема астрономија. Удео ових текстова је мањи него у претходно поменутој *Планети*, али не и мање квалитетан.

Слика 4: *Елементи*.

National Geographic

National Geographic је међународни часопис, а од 2006. године постоји и српско издање. Издавач је Адриа медија, а главни и одговорни уредник Игор Рил. Као што му и само име каже, часопис је преваходно посвећен приказивању дестинација и предела, но извесан део простора заузимају и друге теме.

Слика 5: Број *National Geographic* из 2021. посвећен Марсу.

3. ЕЛЕКТРОНСКИ МЕДИЈИ

Радио и телевизија као популарни електронски медији имају велики досег у публици. Астрономија је занимљива тема, па се одређени садржаји пласирају и из ове области. На првом месту треба поменути образовно-научни програм РТС који већ деценијама доприноси образовању гледалаца кроз квалитетан програм. Одређене емисије су општег типа, у којима се астрономија дотиче заједно са другим областима, док је удео садржаја који се експлицитно тиче искључиво астрономије релативно мали.

Врло кратко време пре писања овог рада, Радио Телевизија Србије је започела са емитовањем новог ТВ канала - РТС Наука. Садржај чине емисије из различитих области, као и документарне емисије иностране продукције. У овом тренутку нема домаћих емисија са искључиво астрономском тематиком. Но, канал је тек почео са радом, па се надамо да ће се програмска шема убудуће обогатити и оваквим садржајем.

Соларис

Емисија "Соларис" је радио емисија, посвећена темама из области природних наука које обухватају како базична, тако и примењена научна истраживања, са посебним освртом на научни метод, историју и филозофију науке, као и различите аспекте односа науке и друштва. Посебна пажња се поклања појашњењу и истицању кључних појмова и концепата од суштинског значаја за разумевање путева и процеса који воде ка научном сазнању. Саговорници у емисији обухватају научнике који се баве истраживањима из различитих области, од носилаца врхунских резултата и признања до оних који се налазе на почетку свог научног трагања, али и припаднике разноврсних професија који су у прилици да понуде релевантна мишљења о одговарајућим аспектима научних подухвата и науке у целини¹.

Емитује се на каналу Радио Београд 2, недељом у 15:00. Аутор и водитељ је Срђа Јанковић.

Емитује се од 2006, дакле пуних 15 година до тренутка писања овог рада (април 2021). У том периоду реализовано је преко 750 емисија (укључујући репризе и прераде).

Саговорници су стручњаци из разлитих области, а од оних којима је област астрономија гостовали су Немања Мартиновић, Драган Гајић, Милан Ћирковић, Милан Стојановић, Еди Бон, Јован Алексић, Драгана Илић, Срђан Ђукић, Станислав Милошевић, Моника Јурковић и многи други, често и по неколико пута.

¹ <https://www.rts.rs/page/radio/sr/series/24/radio-beograd-2/5454/solaris.html>

Слика 6: Једна од епизода емисије Соларис на порталу РТС.

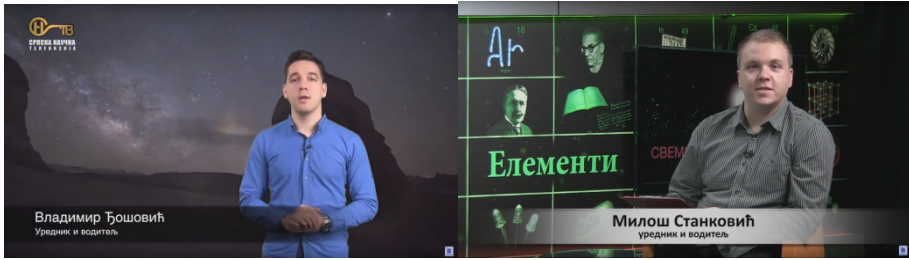

Слика 7: Аутор и водитељ Срђа Јанковић и потписник овог чланка као гост емисије.

Свемирска тишина

Свемирска тишина је ТВ емисија из домаће продукције која је у потпуности посвећена астрономији. У овим емисијама се разјашњавају феномени из астрономије и прате актуелни догађаје из свемира. Концепт емисије је двојак. У неким епизодама водитељ самостално представља неку тематску област праћену сликама и видео снимцима. Други облик епизода је онај у којима долази неки гост (астроном, научник и сл) са којим водитељ разговара, углавном о области којом се гост бави.

Производњу ове емисије потписује Српска научна телевизија, први домаћи ТВ канал који је посвећен науци. Емитовала се 2016-2018. Водитељ емисије је у почетку био Владимир Ђошовић, а касније га је заменио Милош Станковић.

Слика 8: Уредници и водитељи емисије Свемирска тишина.

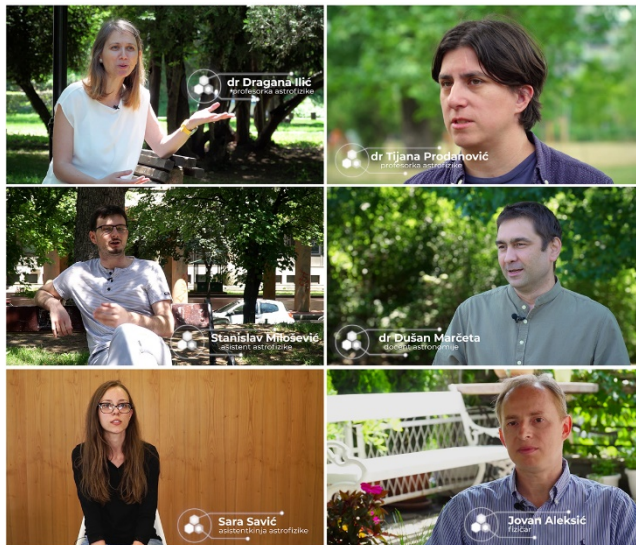
5 минута за физику и астрономију

"5 минута за физику и астрономију" је још један пример домаћег едукативног серијала у продукцији телевизије Брејнз. Емисије су кратке, на популарном нивоу, а тематика посвећена искључиво физици и астрономији. Трајање једне епизоде је око 5 минута и у свакој се објашњава једна тема. Реализација је започета фебруара 2019, а до писања овог текста (април 2021) је снимљено око 40 епизода. Аутор и водитељ је Јован Алексић.

Детаљније о овом серијалу може се видети у другом раду у овом зборнику (*Ј. Алексић: "5 минута за физику и астрономију"*).

Свемир на Земљи

Свемир на Земљи је серијал о технологијама које су настале из истраживања свемира и ушле у свакодневну употребу на Земљи.

Слика 9: Коаутори серијала "Свемир на Земљи".

Серијал је произвела продукцијска кућа Classica Nova, а емитовано је уторком на каналу Радио телевизије Војводине. Снимања су извршена током 2020. године, а емитовање сваког уторка од 2.2. до 20.4. 2021. Реализовано је укупно 12 епизода: *WiFi*, *Рачунање времена*, *Меморијска пена*, *Сателити*, *Магнетна резонанца и мамограм*, *GPS*, *Хелијум*, *CCD чипови*, *Миони*, *Скенери*, *Грид технологија* и *Безичне слушалице/микрофон*. Коаутори серијала су астрономи и физичари са Катедре за астрономију Математичког факултета у Београду и Департмана за физику ПМФ у Новом Саду: Драгана Илић, Тијана Продановић, Анђелка Ковачевић, Душан Марчета, Станислав Милошевић, Сара Савић и Јован Алексић. Након премијерног емитовања на ТВ, све емисије су постављене и на ЈуТјуб канал како би остале за трајно гледање.

Слика 10: Епизоде серијала "Свемир на Земљи".

ОСТАЛО

Осим наведених примера, постоје и други садржаји који у овом раду нису обрађени. Овде ћемо их само споменути.

Стручни часописи су намењени професионалним научницима. Језик и стил текстова у њима је уско стручан и другачији од оног за најшири слој грађанства. Овде свакако треба споменути *Serbian astronomical journal*.

Садржаји иностране продукције: данашња понуда ТВ канала је веома богата, па се могу наћи бројне научно популарне емисије продукцијских кућа као што су BBC, National Geographic, Discovery, Explorer и друге. На срећу, ТВ канали су бројни, оваквих емисија има довољно, а сваке године се у ТВ понуди појављују и нове.

Садржаји који су реализовани у прошлости. Поред већ споменутог часописа "Галаксија" који је излазио 1972 - 2001, овде треба додати и

часопис "Сатурн" који је излазио од 1935. до 1940, као и часопис "Астрономија" који је излазио 2003 - 2009.

Садржаји на вебу су веома бројни и био би потребан засебан рад да се сви они прикажу. Постоји веома велики број сајтова, блогова, форума, подкастова, YouTube видеа, организованих колекција на друштвеним мрежама (нпр. Фејсбук групе) и другог. Осим броја и разноврсности, због своје природе, они су веома динамични - у кратким периодима се појављују нови и престају да се објављују. Из тих разлога, у овом прегледу су изостављени.

ЗАКЉУЧАК

У овом раду су представљени савремени астрономски садржаји у медијима у Србији. Радом су обухваћени домаћи садржаји у штампаним часописима и радио и ТВ емисијама. Нису описани стручни часописи, садржаји иностране продукције, садржаји који су реализовани у прошлости, као ни садржаји на вебу. Када се и ово узме у обзир, списак је далеко већи.

Астрономског садржаја у медијима у Србији има и то је добра вест. Али добро би било да га има још више. У време када је медијски простор преплављен садржајем са негативним културним утицајем, појава домаћих часописа и емисија који промовишу науку је свакако охрабрујућа. И зато треба и сами да допринесемо, ширећи свест о њима, како међу колегама тако и најширем слоју грађанства. Пропагирајући квалитетне садржаје дајемо свој допринос позитивној слици науке у друштву.

CONTEMPORARY ASTRONOMICAL CONTENTS IN THE MEDIA IN SERBIA

The modern age also brings modern forms of knowledge transfer. Apart of lectures and presentations in the halls, astronomy found long time ago its place in the media space - press, radio, television and the Internet. This paper will present several media content with astronomical topics in the contemporary period.

Key words: Astronomy, Media, Magazine, Show, Radio, Television